

Karl Marx

TEESEJÄ FEUERBACHISTA ⁸

1

Kaiken tähänastisen materialismin — myös Feuerbachin materialismin — perusvika on siinä, että esinettä, todellisuutta, aistimaailmaa tarkastellaan vain *objektin* tai *havainnon* muodossa, mutta ei *inhimillisenä aistitointana, käytäntönä*, ei subjektiivisesti. Sen vuoksi on käynyt niin, että päinvastoin kuin materialismi idealismi kehitteli *toimivaa* puolta, mutta vain abstraktisesti, koska idealismi ei tietenkään tunne todellista, aistitointaa sellaisenaan. Feuerbach haluaa olla tekemisissä aistimellisten, ajatusobjekteista todella eroavien objektien kanssa, mutta hän ei käsitä itse inhimillistä toimintaa *esineelliseksi* toiminnaksi. Siksi hän pitää teoksessaan »Kristinuskon olemus» tosi-inhimillisenä ainoastaan teoreettista toimintaa, kun taas käytäntöä hän tarkastelee ja panee sen merkille vain sen likaisen juutalaisessa ilmenemismuodossa. Siksi hän ei käsitä »vallankumouksellisen», »käytännöllis-kriittisen» toiminnan merkitystä.

2

Kysymys, vastaako inhimillinen ajattelu esineellistä totuutta, ei ole teorian, vaan *käytännön* kysymys. Ihmisen täytyy todistaa käytännössä ajattelunsa totuudenmukaisuus, ts. todellisuus ja voima, tämänpuoleisuus. Kiista käytännöstä eristäytyvän ajattelun todellisuudesta tai epätodellisuudesta on puhtaasti *skolastinen* kysymys.

3

Se materialistinen oppi, että ihmiset ovat olosuhteiden ja kasvatuksen tuotteita ja siis muuttuneet ihmiset ovat toisenlaisten olosuhteiden ja muuttuneen kasvatuksen tuotteita, unohtaa, että juuri ihmiset muuttavat olosuhteita ja että kasvattajan itsensä täytyy tulla kasvatetuksi. Siksi se välttämättä joutuu jakamaan yhteiskunnan kahteen osaan, joista toinen on yhteiskunnan yläpuolella (esimerkiksi Robert Owenilla).

Olosuhteiden muuttumisen ja inhimillisen toiminnan samanaikaisuutta voidaan tarkastella ja se voidaan ymmärtää järjellisesti vain *kumouksellisena käytäntönä*.

4

Feuerbach lähtee uskonnollisesta itsevieraantumisen tosiasiasta, maailman kahdentamisesta uskonnolliseksi, kuvitelluksi maailmaksi ja todelliseksi maailmaksi. Ja hän ahertaa sulattaakseen uskonnollisen maailman maalliseen perustaan. Hän ei huomaa, että kun tämä työ on suoritettu, pääasia jää vielä tekemättä. Nimittäin se seikka, että maallinen perusta erottuu omasta itsestään ja siirtyy itsenäisenä valtakuntana pilviin, voi saada selityksensä vain tämän maallisen perustan omasta rikkinäisyydestä ja sisäisestä ristiriitaisuudesta. Tämä maallinen perusta on siis ensin ymmärrettävä ristiriitaisuudessaan ja sitten kumouksellistettava käytännöllisesti poistamalla ristiriita. Siis esimerkiksi sen jälkeen kun maallisesta perheestä on löydetty pyhän perheen salaisuuden avain, viimeksi mainitun itsensä pitää tulla teoreettisen arvostelun ja käytännöllisen kumouksellisen muutoksen kohteeksi.

5

Tyytymättömänä *abstraktiseen ajatteluun* Feuerbach vetoaa *aistihavaintoon*; mutta hän ei tarkastele aistimellisuutta *käytännöllisenä*, inhimillisenä aistitoimintana.

6

Feuerbach sulattaa uskonnollisen olemuksen *ihmisolemuks*een. Mutta ihmisolemus ei ole mikään jollekin yksilölle ominainen abstraktio. Todellisuudessaan se on yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuus.

Feuerbachin, joka ei ryhdy arvostelemaan tätä todellista olemusta, on sen vuoksi pakko:

1) abstrahoitua historian kulusta ja tarkastella uskonnollista mieltä [Gemüt] sinänsä sekä edellyttää abstraktisen — *eristetyn* — ihmisyksilön olemassaoloa;

2) sen tähden hän voi käsittää ihmisolemuksen vain »lajina», monia yksilöitä pelkästään *luonnonomaisesti* yhdistävänä, sisäisenä, mykkänä yleisyytenä.

7

Siksi Feuerbach ei näe, että »uskonnollinen mieli» itse on *yhteiskunnallinen tuote* ja että hänen erittelemänsä abstraktinen yksilö kuuluu todellisuudessa tiettyyn yhteiskuntamuotoon.

8

Yhteiskunnallinen elämä on oleellisesti *käytännöllistä*. Kaikki mysteerit, jotka houkuttelevat teoriaa mystiikkaan, saavat järjellisen ratkaisunsa ihmisten käytännöllisen toiminnan sekä tämän käytännöllisen toiminnan tajuamisen tietä.

9

Havainnoiva materialismi, ts. materialismi, joka ei käsitä aistimellisuutta käytännölliseksi toiminnaksi, vorkorkeintaan tarkastella eri yksilöitä kansalaisyhteiskuntaan kuuluvina.

10

Vanhan materialismin näkökanta on *kansalaisyhteiskunta*; uuden materialismin näkökanta on *ihmisyhteiskunta* eli yhteiskunnallistunut ihmiskunta.

11

Filosofit ovat vain eri tavoin *selittäneet* maailmaa, mutta *tentävänä* on sen *muuttaminen*.

Kirjoitettu keväällä 1845

*Ensi kerran julkaissut 1888
Engels lehtensä Ludwig Feuerbach ja klassisen saksalaisen filosofian loppu erillisen painoksen liitteenä*

Marx—Engels. Valitut teokset kolmessa osassa, kustannusliike Edistys, Moskova 1972—1973, 1. osa, s. 7—9